

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА

БОРИСЕНКО ВОЛОДИМИР ВАЛЕРІЙОВИЧ

УДК 378:63-057.875]:[613:005.336.2]:796.011.1(043.3)

**ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ
ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

Спеціальність 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Суми – 2020

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національному університеті «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів), Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Паришкура Юлія Володимирівна,
Київський університет технологій та дизайну,
доцент кафедри фізичного виховання
та здоров'я (м. Київ).

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Шукатка Оксана Василівна,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
доцент кафедри фізичного виховання
та спорту (м. Львів);

кандидат педагогічних наук, доцент
Харченко Сергій Миколайович,
Сумський національний аграрний університет,
доцент кафедри фізичного виховання (м. Суми).

Захист відбудеться 26 вересня 2020 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 55.053.03 у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка Міністерства освіти і науки України за адресою: 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка Міністерства освіти і науки України за адресою: 40002, Сумська обл., м. Суми, вул. Роменська, 87.

Автореферат розіслано 21 серпня 2020 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Ю. Кудріна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Глобалізаційні процеси та процеси інформатизації суспільства і виробництва у світовій економіці обумовлюють особливі вимоги до підготовки фахівців технічних спеціальностей, яка має передбачати високий рівень сформованості професійних компетентностей фахівця і водночас позитивно впливати на розвиток у них стійких навичок збереження й відновлення власного здоров'я, ведення здорового способу життя. Формальна (університетська) освіта зорієнтована переважно на надання професійних знань та прикладних професійних умінь і меншою мірою на формування компетентності в галузі охорони власного здоров'я та здоров'я оточуючих, що здійснюється зазвичай засобами фізичного виховання (виконання фізичних вправ, спортивні ігри тощо) на заняттях з фізичної культури і обмежене обсягами навчальних планів освітніх програм технічних спеціальностей та відповідними освітніми стандартами. Натомість неформальна освіта як альтернатива унормованим й усталеним для українських закладів вищої освіти форматам професійної підготовки є більш гнучкою і може бути спрямована, зокрема, на формування у студентів технічних спеціальностей здоров'язбережувальної компетентності.

Актуальність проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців підтверджується в державних законодавчих і нормативно-правових актах (Закон України «Про охорону здоров'я» (2017 р.), Концепція «Здоров'я 2020: український вимір» (2011 р.), Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (2019 р.), Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016 р.), Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року» (2017 р.), Закони України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.), «Про фізичну культуру і спорт» (1994 р.) та ін.

Теоретичним підґрунтям для вирішення означеної проблеми слугують праці, в яких: обґрунтовано концептуальні засади неформальної освіти (В. Андрущенко, О. Аніщенко, Н. Букіна, О. Василенко, С. Зінченко, Л. Лук'янова, С. Прийма та ін.); досліджено питання вдосконалення процесу професійної підготовки фахівців з метою формування знань про здоров'я та умінь його зберігати й відновлювати (Ю. Бойчук, Б. Долинський, Ю. Лянной, О. Міхесенко, М. Носко, Л. Сущенко та ін.), специфіку формування різних аспектів культури здоров'я, здоров'язбереження та здорового способу життя студентів (В. Бондаренко, Д. Воронін, О. Гладощук, Г. Куртова, А. Сущенко та ін.); особливості формування й розвитку здоров'язбережувальної компетентності фахівців (Ю. Ажиппо, Н. Башавець, Н. Белікова, С. Гаркуша, Б. Долинський, Л. Сущенко та ін.); увиразнено особливості професійної підготовки фахівців технічних спеціальностей (О. Грицюк, М. Згуровський, О. Каверіна, Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, Д. Чернілевський та ін.); досліджено питання професійного здоров'я (В. Бобрицька, С. Болтівець, В. Карвасарський, С. Максименко, В. Пономаренко, М. Смірнов та ін.), вплив професійної

діяльності на здоров'я фахівців технічних спеціальностей (Т. Круцевич, Г. Безверхня та ін.); схарактеризовано вплив засобів фізичного виховання на стан здоров'я фахівців (В. Бальсевич, Л. Матвєєв, В. Столяров та ін.).

Утім, незважаючи на багатоаспектність досліджень, проблема формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання недостатньо досліджена в теоретико-методологічному та методичному аспектах. Вивчення науково-педагогічних джерел, аналіз сучасної освітньої практики закладів вищої освіти засвідчує наявність низки *суперечностей*, зокрема, між:

- соціальним запитом на фахівців технічних спеціальностей, здатних до провадження професійної діяльності на засадах здоров'язбереження, та недостатнім рівнем сформованості в них здоров'язбережувальної компетентності в умовах закладів вищої освіти;

- інтегральним потенціалом неформальної освіти і засобів фізичного виховання для розвитку здоров'язбережувальної компетентності фахівців загалом та недостатньою його реалізацією на рівні закладів вищої освіти у професійній підготовці студентів технічних спеціальностей;

- об'єктивною потребою формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей та відсутністю науково обґрунтованої моделі, що забезпечує цей процес в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання.

Отже, соціальна значущість проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей, її недостатня теоретична й практична розробленість, потреба вирішення означених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Проблема дослідження пов'язана з тематичним планом науково-дослідної роботи кафедри фізичної реабілітації Чернігівського національного технологічного університету за темою «Теоретико-методичні засади оздоровлення та реабілітації» (номер державної реєстрації 0116U000064, 2016-2020 рр.), де автором розроблено модель формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання.

Тему дисертації затверджено вченою радою Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (протокол №12 від 27 червня 2018 року) та уточнено вченою радою Чернігівського національного технологічного університету (протокол №2 від 24 лютого 2020 року).

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки студентів технічних спеціальностей.

Предмет дослідження – модель формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці моделі формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

- 1) виявити стан розробленості проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей;
- 2) описати сутність і структуру здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей, розробити критерії і показники для характеристики рівнів її сформованості;
- 3) схарактеризувати особливості неформальної освіти та засобів фізичного виховання для визначення форм її реалізації для формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей;
- 4) розробити й теоретично обґрунтувати модель формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання;
- 5) експериментально перевірити ефективність моделі формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання.

Для реалізації мети дослідження і вирішення поставлених завдань було використано комплекс **методів дослідження**:

– *теоретичні*: *аналіз та систематизація наукових джерел з метою виявлення стану розробленості проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання, узагальнення практичного досвіду щодо формування здоров'язбережувальної компетентності; термінологічний аналіз для визначення сутності і змісту ключових дефініцій дослідження; структурно-логічний аналіз для визначення компонентів, критеріїв, показників та характеристики рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей; класифікація, аналогія, порівняння для визначення засобів фізичного виховання з метою формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти; педагогічне моделювання для розробки й теоретичного обґрунтування моделі формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання;*

– *емпіричні*: *анкетування, опитування, педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний) для характеристики практичного стану розробленості проблеми, перевірки ефективності моделі; тестування (дидактичне та психо-діагностичне) для визначення рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання;*

– *статистичні*: методи описової статистики, критерій однорідності Пірсона і критерій оцінки середніх Стюдента з метою опрацювання результатів педагогічного експерименту та обґрунтування вірогідності отриманих результатів.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у тому, що:

– *вперше розроблено й теоретично обґрунтовано* модель формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання, яка ґрунтується на сукупності методологічних підходів (системний, індивідуальний, аксіологічний, редукційний) та загальнодидактичних (науковості; системності і послідовності; доступності; зв'язку навчання з життям; свідомості і активності; наочності; міцності засвоєння знань, умінь і навичок) і специфічних принципів (гуманістичної спрямованості; усвідомленої перспективи; орієнтації на самостійну роботу; інтеграції навчання; інтерактивності; ініціативності; саморегуляційності; побудови індивідуальної оздоровчої системи; побудови фізкультурно-оздоровчого середовища ЗВО; ергономічності; спрямованості на працездатність та здоров'я фахівця технічних спеціальностей), передбачає організацію неформальної освіти через використання традиційних та інноваційних форм (фізкультпаузи, заняття на свіжому повітрі, заняття в умовах виробництва, науково-популярні лекції, спортивні секції, масові фізкультурно-спортивні заходи, науково-практичні конференції, студентські олімпіади та інтелектуальні конкурси, туристичні походи, спортивні флешмоби), методів (створення ситуації зацікавленості, проєктні методи, бесіди) і засобів навчання (індивідуальні завдання, відеоролики, демотиватори, сюжетні задачі) та засобів фізичного виховання (комплекси вправ, щоденники здоров'я, технології цифрового здоров'я);

– *уточнено* сутнісні характеристики понять «здоров'язбережувальна компетентність студентів технічних спеціальностей»; «неформальна освіта засобами фізичного виховання», «формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання»; *описано* структуру здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей у єдності особистісного, гностичного, діяльнісного та поведінкового компонентів;

– *розроблено* діагностичний інструментарій для оцінювання рівнів (низький, середній, високий) сформованості здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей, який містить критерії (мотиваційний, пізнавальний, практичний, рефлексивний) та показники (мотивація до здорового способу життя, неспеціальна фізкультурна освіченість (за О. Томенком), оздоровчі уміння, рефлексія); дібрано комплекс відповідних методик;

– *удосконалено* форми, методи і засоби неформальної освіти для формування здоров'язбережувальної компетентності засобами фізичного виховання;

– подальшого розвитку набули теоретико-методичні положення про формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробці навчально-методичного забезпечення для секційних занять з волейболу (робоча програма, матеріали для контролю знань, завдання для самостійної роботи та виконання індивідуальних завдань), змісту науково-популярних лекцій «Розслідування професійних захворювань фахівців технічних спеціальностей», «Чому фізичне виховання – «неулюблена дисципліна» студентської молоді?», «Інноваційні засоби волейболу в оздоровчих технологіях», «Волейбол та психічна складова здоров'я студентів технічного університету», «Індійська концепція пранаями», планів-конспектів масових фізкультурно-оздоровчих заходів («Зелений туризм на Чернігівщині», «Здоровий спосіб життя на Чернігівщині», «Десна: сплав на байдарках і падлборди», «Аматорський турнір з волейболу серед студентської молоді технологічних університетів», «Аматорський турнір з пляжного волейболу серед студентської молоді»), завдань для інтелектуальних конкурсів та студентських олімпіад зі здоров'язбереження.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані в системі професійної підготовки студентів технічних та інших спеціальностей, в організації позанавчальних заходів у межах формального навчання, підвищенні кваліфікації викладачів технічних та загальноосвітніх дисциплін, підготовці кваліфікаційних робіт у галузі професійної освіти.

Основні положення та результати дослідження **упроваджено** в освітній процес Національного університету «Запорізька політехніка» (довідка №79.12-0042 від 04.12.2019 р.), Житомирського національного агроекологічного університету (довідка №2247 від 11.12.2019 р.), Київського національного університету технологій та дизайну (довідка №632-01 від 18.12.2019 р.), Сумського державного університету (довідка №63.01/04-05/0058 від 08.01.2020 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка (довідка №2493 від 18.02.2020 р.), Чернігівського національного технологічного університету (довідка №1068-037 від 03.03.2020 р.).

Особистий внесок автора у працях, написаних у співавторстві, полягає: в описанні методів контролю в контексті формування здоров'язбережувальної компетентності [2]; у характеристиці спеціальних рухових якостей, що формуються на заняттях з волейболу і впливають на формування здоров'язбережувальної компетентності [3]; в описі особливостей формування мотивації до здоров'язбережувальної діяльності студентів технічних спеціальностей [5]; в обґрунтуванні важливості рухової активності для формування здоров'язбережувальної компетентності [7]; у характеристиці закономірностей розвитку рухових якостей для формування здоров'язбережувальної компетентності [9]; у визначенні місця волейболу у формуванні здоров'язбережувальної компетентності [10].

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення та результати проведеного дослідження апробовані на наукових заходах різних рівнів, зокрема, *міжнародних науково-практичних конференціях*: «Актуальні проблеми розвитку традиційних і східних єдиноборств» (Харків, 2019 р.); «Україна майбутнього: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку» (Суми, 2019 р.); «Діджиталізація в Україні: інновації в освіті, науці, бізнесі» (Бердянськ, 2019 р.); «Економіка, управління, освіта і наука: трансфер теорії і практики в умовах цифрової глобалізації» (Мелітополь, 2020 р.); *усеукраїнських конференціях*: «Педагогіка здоров'я» (Чернігів, 2019 р.), а також на засіданнях круглого столу «Особливості викладання дисципліни фізичного виховання у ЗВО в сучасних умовах» (Вінниця, 2019 р.).

Матеріали дисертаційного дослідження доповідалися й обговорювалися на засіданнях кафедри фізичної реабілітації Чернігівського національного технологічного університету (2015-2020 рр.).

Публікації. Основні наукові положення дисертаційного дослідження опубліковано в 13 публікаціях, з яких 7 – одноосібні: 5 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті у наукових періодичних виданнях інших держав, 6 наукових праць апробаційного характеру.

Структура дисертації. Дисертація складається з анотацій, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (255 найменувань, із них 7 – іноземними мовами) та 10 додатків на 62 сторінках. Дисертація містить 17 таблиць та 40 рисунків.

Загальний обсяг дисертації становить 296 сторінок, із них основний текст – 182 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, схарактеризовано об'єкт, предмет, мету, визначено завдання, описано методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію та впровадження одержаних результатів.

У *першому розділі* «**Теоретичні основи формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей**» виявлено стан розробленості проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в педагогічній теорії і практиці, описано сутність і структуру здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей, розроблено критерії і показники для визначення рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей.

Систематизація й узагальнення результатів наукових розвідок, проведені з метою визначення стану розробленості проблеми дослідження, дозволили встановити, що серед найбільш актуальних для професійної підготовки студентів технічних спеціальностей слід вважати проблему збалансованого поєднання когнітивного аспекту освітніх програм із важливістю формування ключових компетентностей, у т.ч. здоров'язбережувальної.

Важливість такого поєднання зумовлена, з одного боку, потребами промислових підприємств у кваліфікованих, ініціативних фахівцях з ґрунтовною професійною підготовкою, які швидко адаптуються до умов виробництва, виявляють активну самостійність у розв'язанні професійних завдань та наданні інжинірингових послуг, а з іншого боку, вимогами держави й запитами суспільства на безпеку фахівця в системі «людина-машина-середовище» через урахування несприятливого впливу технологій виробництва на здоров'я та життя людини (працівники технічних спеціальностей залежно від технологічного процесу зазнають впливу значної кількості шкідливих виробничих факторів, до яких належать штучне освітлення, робота електроустановок та електросилового обладнання, пил, рівень шуму тощо), а також на здатність самих фахівців контролювати, зберігати й відновлювати власне здоров'я. Зазначене актуалізує необхідність формування здоров'язбережувальної компетентності у майбутніх фахівців технічних спеціальностей у процесі їхньої професійної підготовки.

За термінологічним аналізом понять «компетентність», «професійна компетентність», «здоров'я», «здоров'язбереження» та узагальненням вимог до результатів професійної підготовки студентів технічних спеціальностей уточнено сутність *здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей*: інтегральна динамічна якість особистості, що проявляється в мотивації, потребах і ціннісних орієнтаціях на здоровий спосіб життя, знаннях про здоров'я та його складові, способи і методи його збереження, зміцнення та відновлення, вміннях регулювати професійну діяльність з урахуванням можливих шкідливих впливів на власне здоров'я і здоров'я оточення, а також рефлексію щодо здійснення професійної діяльності і власного здоров'язбереження.

За результатами структурно-логічного аналізу встановлено, що здоров'язбережувальна компетентність студентів технічних спеціальностей складається з *особистісного* (включає мотиви, цілі, цінності, потреби в здоров'язбереженні, стійкий інтерес до збереження власного здоров'я та ведення здорового способу життя), *гностичного* (визначається наявністю у студентів знань про здоров'язбереження та здоровий спосіб життя), *діяльнісного* (характеризується мірою дотримання студентом здорового способу життя та рівнем усталеності навичок власного здоров'язбереження); *поведінкового* (передбачає наявність прагнень до саморозвитку і самовдосконалення щодо здоров'язбереження, а також рефлексію по відношенню до власного способу життя) *компонентів*.

Відповідно до структури здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей розроблено діагностичний інструментарій: *мотиваційний критерій* (показник – мотивація до здорового способу життя; методика оцінки – анкетування), *пізнавальний критерій* (показник – неспеціальна фізкультурна освіченість (за О. Томенком); методика – тестування), *практичний критерій* (показник – оздоровчі уміння; методики – індивідуальне дослідне завдання, питальник «Мої дії щодо власного

здоров'язбереження»), *рефлексивний критерій* (показник – рефлексія; методика – анкета оцінки способу життя (за Д. Вороніним)).

На основі кількісних параметрів за кожним із показників схарактеризовано три *рівні сформованості здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей*: низький, середній, високий.

Таким чином, у першому розділі подано вирішення першого та другого завдань дослідження.

У другому розділі **«Моделювання процесу формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання»** схарактеризовано особливості неформальної освіти та засобів фізичного виховання для визначення форм її реалізації для формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей, розроблено й теоретично обґрунтовано модель формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання.

Для вирішення третього завдання дослідження схарактеризовано поняття «неформальна освіта». Встановлено, що неформальна освіта як об'єкт наукових розвідок досліджувалася ще у XX столітті Ф. Кумбсом (1968 р.) і визначена у нормативних документах міжнародних організацій ЮНЕСКО, Європейського Союзу, Міжнародної організації праці, а за результатами аналізу міжнародної стандартної класифікації освіти (2011 р.) її характеризують як «інституціолізовану, цілеспрямовану і сплановану особистістю або організацією, що забезпечує надання освітніх послуг».

На основі систематизації та узагальнення науково-педагогічних праць (Г. Апанасенко, В. Бальсевич, І. Богорад, М. Виленський та ін.) встановлено, що, крім дисциплін галузі фізичної культури і спорту через їхню практичну спрямованість і орієнтацією на здоровий спосіб життя, основою для здоров'язбереження і формування здоров'язбережувальної компетентності є засоби фізичного виховання, до яких зазвичай відносять рухову активність людини (фізичні вправи, спортивні ігри тощо), а останнім часом до цього переліку додають щоденники здоров'я, а також технології цифрового здоров'я.

Зазначені результати обумовили тлумачення категорій:

неформальна освіта засобами фізичного виховання – це неунормована і неформалізована освітня діяльність, яка передбачає використання різних засобів фізичного виховання для розвитку знань, умінь та навичок в певній галузі;

формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання – спеціально організований і компетентнісно орієнтований процес, який базується на поєднанні неформальної освіти із засобами фізичного виховання і має своїм результатом позитивну динаміку рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей.

За результатами аналізу наукових досліджень виявлено низку важливих *форм реалізації неформальної освіти засобами фізичного виховання для*

формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей: спортивні секції, гуртки, майстер-класи, фестивалі, медіа-консультації, літні/ зимові школи, майстерні, тренінги, воркшопи, флешмоби, олімпіади, тематичні клуби тощо.

За методом педагогічного моделювання розроблено модель формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання (рис. 1).

Досягнення мети формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання обумовило виконання низки завдань: *оздоровчих, освітніх, виховних*.

В основу формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання покладено низку методологічних підходів (системний, індивідуальний, аксіологічний, редуційний) та загальнодидактичних (науковості; системності і послідовності; доступності; зв'язку навчання з життям; свідомості і активності; наочності; міцності засвоєння знань, умінь і навичок) і специфічних принципів навчання (гуманістичної спрямованості; усвідомленої перспективи; орієнтації на самостійну роботу; інтеграції навчання; інтерактивності; ініціативності; саморегуляційності; побудови індивідуальної оздоровчої системи; побудови фізкультурно-оздоровчого середовища ЗВО; ергономічності; спрямованості на працездатність та здоров'я фахівця технічних спеціальностей).

Моделлю передбачено розширення *змісту* загальноосвітніх, природничо-наукових дисциплін та дисциплін професійної підготовки через організацію науково-популярних лекцій з проблем здоров'язбереження, можливих негативних впливів умов виробництва на стан здоров'я фахівців технічних спеціальностей, проведення занять на свіжому повітрі та безпосередньо в умовах виробництва. Серед ефективних *засобів навчання* визначено відеоролики, демотиватори, сюжети текстових задач здоров'язбережувальної тематики, а *методів навчання* – бесіди, навчальні проєкти, створення ситуацій зацікавленості. Провідними *засобами фізичного виховання* виступають комплекси вправ, щоденники здоров'я та технології цифрового здоров'я.

Серед *форм* організації освітньої діяльності студентів здоров'язбережувального спрямування відзначено: фізкультпаузи; спортивні секції, групи аеробіки, шейпінгу, фітнесу, відвідування басейну, тренажерної зали тощо; масові фізкультурно-спортивні заходи змагального характеру («Богатирські ігри», «Ігри патріотів», «Лицарські турніри», «Козацькі забави», «Дні виду спорту», спортивні свята, фестивалі, спартакіади, турніри та ін.); масові фізкультурно-спортивні заходи, спрямовані на розвиток особистісних якостей та мотивації до здорового способу життя (спортивні флешмоби, туристичні походи, масові гуляння з нагоди державних та регіональних свят тощо); науково-практичні конференції з проблем здоров'язбереження; студентські олімпіади та інтелектуальні конкурси з питань здоров'язбереження.



Рис. 1. Модель формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання

Результатом реалізації моделі є позитивна динаміка у рівнях сформованості здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей.

Отже, у другому розділі вирішені третє й четверте завдання дослідження.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності моделі формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання» експериментально перевірено ефективність моделі формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання.

Дисертаційне дослідження тривало з 2014 по 2020 рр. і було реалізовано в два етапи. На першому, констатувальному етапі (2014-2017 рр.), поряд з узагальненням результатів наукових праць проводилося опитування студентів технічних спеціальностей (214 осіб) на предмет сформованості в них здоров'язбережувальної компетентності. Його результати показали, що переважна більшість студентів (63%) погоджуються із необхідністю ведення здорового способу життя для компенсації шкідливих впливів майбутньої професійної діяльності. Проте серед видів і форм дозвілля 78% студентів віддають перевагу культурно-розважальним заходам, і, як правило, пасивного характеру (69%). Разом із тим, у структурі дозвілля студентів старших і молодших курсів існує різниця у фізкультурно-оздоровчій діяльності. Так, якщо серед юнаків I–II курсів систематично, 2–3 рази на тиждень, у спортивних секціях займається 23% студентів, то серед старшокурсників лише 11%. Майже на 8% скорочується кількість студентів, які займаються фізичними вправами самостійно (на I–II курсі це роблять 15%, на старших курсах – 7%). Фізкультурно-оздоровчим заняттям дівчата приділяють ще менше уваги: на I–II курсах у спортивних секціях займається лише 14% студенток, а на старших – лише 4%. Із 27% до 9% знижується кількість студенток, які займаються самостійно. На I–II курсах лише 38% опитаних вказують, що беруть участь у заходах здоров'язбережувальної тематики, а на старших курсах таких студентів лише 16%. Також 18% опитаних студентів зазначили, що залучалися до організації різноманітних заходів здоров'язбережувальної тематики в рамках неформальної освіти.

Вивчення думок науково-педагогічних працівників (18 викладачів природничо-наукових, загальноосвітніх та дисциплін професійної підготовки) дозволило узагальнити підходи до використання засобів фізичного виховання для формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти. Викладачі визнають позитивний вплив таких засобів на формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей, до яких відносять: фізичні вправи у всій їхній різноманітності, використання оздоровчих сил живої природи, різноманітні гігієнічні процедури, раціональний режим побуту, праці, відпочинку і харчування тощо. Проте лише половина (43%) опитаних вказують, що використовують неформальну освіту для формування навичок збереження

здоров'я студентів, і лише 14% залучали студентів до організації неформальної освіти засобами фізичного виховання.

Проведене опитування та аналіз його результатів сприяли розробці моделі формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання, впровадження якої відбувалося протягом другого, *формувального*, етапу експерименту.

Було створено дві експериментальні групи (ЕГ) і одну контрольну (КГ). У групі ЕГ-1 (108 студентів) розроблена модель реалізована зусиллями викладачів із залученням студентів до реалізації форм неформальної освіти засобами фізичного виховання. У групі ЕГ-2 (93 студенти) впроваджувалися визначені в межах моделі форми, методи й засоби неформальної освіти, але без залучення до цього процесу самих студентів. До контрольної групи (КГ) увійшло 112 студентів, які навчалися в усталений спосіб без заохочення до неформальної освіти.

Для проведення науково-популярних лекцій здоров'язбережувальної тематики для студентів I-II курсів технічних спеціальностей обрано теми «Чому фізичне виховання – «неулюблена дисципліна» студентської молоді?», «Інноваційні засоби волейболу в оздоровчих технологіях», «Індійська концепція пранаями». Студентів ознайомлювали зі спеціальною та науково-популярною літературою, залучали до дискусій, бесід на здоров'язбережувальну тематику, відбувався показ відео, пропонувалися до обговорення демотиватори тощо. При цьому в ЕГ-1 такі лекції проводили студенти-старшокурсники під керівництвом викладачів фізичної культури, а в ЕГ-2 самі викладачі. Метою залучення такої форми неформальної освіти був розвиток мотивації до здоров'язбереження та фізкультурної освіченості, що мало позитивно вплинути на формування особистісного і гностичного компонентів здоров'язбережувальної компетентності.

Викладачів природничо-наукових, загальноосвітніх та дисциплін професійної підготовки попередньо налаштовано на проведення фізкультпауз, які заповнювалися або виконанням спеціально дібраних фізичних вправ «м'язовий шторм» для хлопців та «фітнес-аеробіка» для дівчат на відновлення роботи верхніх кінцівок, зорово-сенсорної системи з використанням музичного супроводу, або переглядом коротких відеороликів про важливість здорового способу життя, шкідливі звички, можливі фізичні перевантаження та шляхи відновлення власного стану здоров'я тощо. Також були створені короткі відеоролики-приклади позитивного ставлення до свого здоров'я і здоров'я свого оточення. Цілями їх використання були набуття оздоровчих умінь та розвиток ціннісних орієнтацій студентів технічних спеціальностей, які інтегрально впливали на формування в них гностичного й діяльнісного компонентів здоров'язбережувальної компетентності.

Для студентів експериментальних груп активно пропонували участь у різноманітних масових фізкультурно-спортивних заходах змагального характеру: чемпіонат України з волейболу серед чоловічих команд суперліги у м. Чернігів, до участі в якому запрошено команду «Буревісник-ШВСМ», де

спортсмени тренувалися за авторською програмою на базі секції з волейболу; Кубок України з волейболу серед чоловічих команд, функціональний тренінг «Students fitness camp», у тому числі в онлайн-форматі у карантинний період; флешмоб до Всесвітнього дня боротьби зі СНІДом; танцювальний флешмоб «EMBRACE NNIE»; спортивно-розважальні ігри (Битва розумів «Геніальне поруч» на тематику формування життєвих навичок збереження та зміцнення здоров'я, Вечір твістеру). Метою залучення студентів до такої форми неформальної освіти був розвиток у них мотивації до ведення здорового способу життя для формування особистісного компонента здоров'язбережувальної компетентності.

Важливим було проведення занять в умовах виробництва, а також тренінгів, воркшопів та майстер-класів від провідних роботодавців Чернігівщини про шляхи збереження і відновлення здоров'я у майбутній професії тощо. Цілями їх проведення було формування навичок рефлексії щодо власного способу життя, здоров'язбереження, аналізу впливу виробництва на власне здоров'я та здоров'я оточення, а отже, й формування поведінкового компоненту здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей.

Крім комплексу вправ та щоденників здоров'я, активно використовували такі засоби фізичного виховання, як технології цифрового здоров'я: популяризувалися шагоміри, електронні браслети, де було можливим виміряти обсяг фізичних навантажень (кількість пройдених км, кількість підйомів поверхами тощо) та фізичні параметри організму (пульс, тиск, вага тощо). Їх залучення з одного боку є цікавим для молоді, а з іншого пов'язане зі специфікою професійної діяльності на виробництві, яке сьогодні базується на ІТ. Метою використання технологій цифрового здоров'я було формування навичок рефлексії щодо відновлення і покращення власного здоров'я через відслідковування залежності між його станом та фізичними навантаженнями, що також мало впливати на формування поведінкового компоненту здоров'язбережувальної компетентності.

Кількісний аналіз результатів педагогічного експерименту засвідчив успішність розробленої моделі формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання, а також ефективність ідеї залучення самих студентів до реалізації неформальної освіти засобами фізичного виховання (рис. 2).

Статистичний аналіз результатів педагогічного експерименту підтвердив ефективність упровадження моделі формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання. Відзначимо, що найбільшу динаміку середніх за усіма показниками зафіксовано у групі ЕГ-1 (для показника «Мотивація до ЗСЖ» значення сягає 35%, «Неспеціальна фізкультурна освіченість» – 62%, «Оздоровчі уміння» – 53%, «Рефлексія» – 34%), що пояснюємо залученням студентів цієї групи до проведення науково-популярних лекцій та організації фізкультурно-оздоровчих заходів різної спрямованості.

Для групи ЕГ-2 найбільша динаміка середніх спостерігалася за показниками «Неспеціальна фізкультурна освіченість» та «Оздоровчі уміння» – 59% і 48% відповідно.

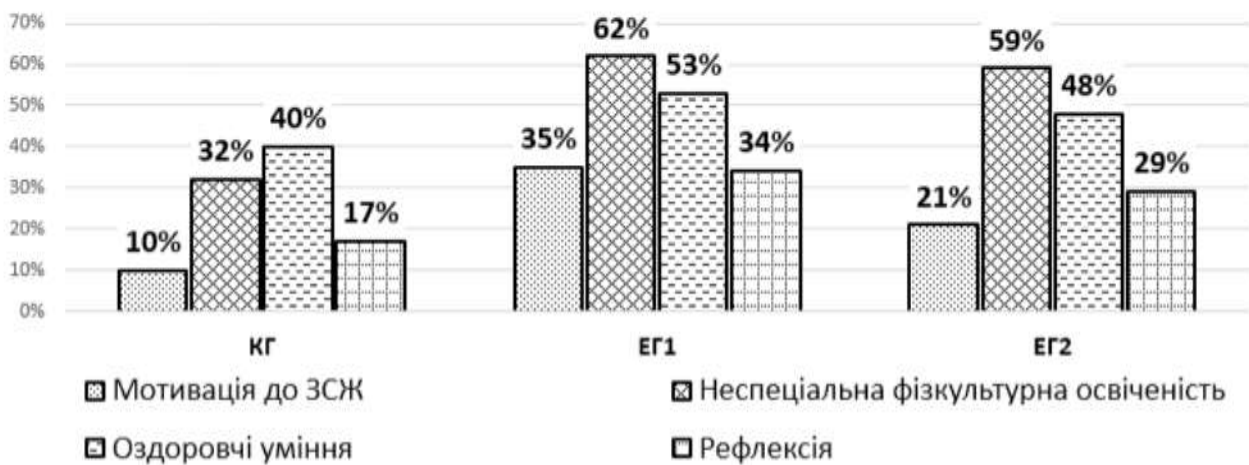


Рис. 2. Динаміка середніх за показниками сформованості здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання

Це пояснюємо практично-прикладною спрямованістю запропонованих нами засобів фізичного виховання. У КГ спостерігається статистично нижча динаміка за всіма показниками, що підтверджує актуальність та необхідність залучення неформальної освіти до формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей засобами фізичного виховання.

Проведений педагогічний експеримент дає підстави рекомендувати закладам освіти при реалізації освітніх програм технічних спеціальностей:

1) збільшити вагу форм, методів і засобів неформальної освіти у викладанні дисциплін фізичного виховання, надати цим дисциплінам прагматичного здоров'язбережувального наповнення;

2) формувати у студентів стійкий інтерес, цінності й потребу регулярного самостійного використання засобів фізичної культури для посилення стійкості до шкідливих виробничих впливів, адаптації до фізичних і інтелектуальних навантажень;

3) збагачувати досвід студентів щодо використання засобів фізичного виховання в межах неформальної освіти.

Таким чином, у третьому розділі подано вирішення п'ятого завдання дослідження.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення й практичне розв'язання проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання. У процесі дисертаційного дослідження було вирішено усі

поставлені завдання. Отримані результати дають підстави зробити такі висновки.

1. Виявлено стан розробленості проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей. За результатами проведеного аналізу та узагальнення науково-методичних праць встановлено, що потреба у формуванні мотивів і цінностей здорового способу життя, теоретичних знань про здоров'я та методи його збереження, вмінь їх використовувати та рефлексувати актуалізує проблему формування здоров'язбережувальної компетентності фахівців технічних спеціальностей у межах їхньої професійної підготовки.

2. Описано сутність і структуру здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей. Здоров'язбережувальну компетентність студентів технічних спеціальностей визначено як інтегральну динамічну якість особистості, що проявляється в мотивації, потребах і ціннісних орієнтаціях на здоровий спосіб життя, знаннях про здоров'я та його складові, способи і методи його збереження, зміцнення та відновлення, вміннях регулювати професійну діяльність з урахуванням можливих шкідливих впливів на власне здоров'я і здоров'я оточення, а також рефлексію щодо здійснення професійної діяльності і власного здоров'язбереження.

У структурі здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей виокремлено особистісний, гностичний, діяльнісний, поведінковий компоненти.

Розроблено критерії і показники для визначення низького, середнього й високого рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання: мотиваційний (показник – мотивація до здорового способу життя), пізнавальний (показник – неспеціальна фізкультурна освіченість), практичний (показник – оздоровчі уміння), рефлексивний (показник – рефлексія) критерій.

3. Неформальну освіту засобами фізичного виховання охарактеризовано як неунормовану і неформалізовану освітню діяльність, яка передбачає використання різних засобів фізичного виховання для розвитку знань, умінь та навичок в певній галузі. Виявлено форми її реалізації для формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей: курси, гуртки, майстер-класи, фестивалі, медіа-консультації, літні/ зимові школи, майстерні, тренінги, воркшопи, семінари, флешмоби, олімпіади, тематичні клуби тощо.

Формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання визначено як спеціально організований і компетентісно орієнтований процес, який базується на поєднанні неформальної освіти із засобами фізичного виховання і має своїм результатом позитивну динаміку рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей.

4. Розроблено й теоретично обґрунтовано модель формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в

умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання, яка ґрунтується на сукупності методологічних підходів (системний, індивідуальний, аксіологічний, редуційний) та загальнодидактичних і специфічних принципів (гуманістичної спрямованості; усвідомленої перспективи; орієнтації на самостійну роботу; інтеграції навчання; інтерактивності; ініціативності; саморегуляційності; побудови індивідуальної оздоровчої системи; побудови фізкультурно-оздоровчого середовища ЗВО; ергономічності; спрямованості на працездатність та здоров'я фахівця технічних спеціальностей), передбачає організацію неформальної освіти через використання форм (фізкультпаузи, заняття на свіжому повітрі, заняття в умовах виробництва, науково-популярні лекції, спортивні секції, масові фізкультурно-спортивні заходи, науково-практичні конференції, студентські олімпіади та інтелектуальні конкурси, туристичні походи, спортивні флешмоби), методів (створення ситуації зацікавленості, проєктні методи, бесіди) і засобів навчання (індивідуальні завдання, відеоролики, демотиватори, сюжетні задачі) та засобів фізичного виховання (комплекси вправ, щоденники здоров'я, технології цифрового здоров'я).

5. Експериментально перевірено ефективність моделі формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання. Статистичний аналіз результатів педагогічного експерименту на рівні значущості 0,05 за кожним із показників підтвердив значну позитивну динаміку у експериментальних групах щодо контрольної, встановлено позитивний статистично значущий вплив на формування особистісної складової здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей через залучення студентів до впровадження засобів фізичного виховання в умовах неформальної освіти, що підтверджує значно суттєвіший вплив цієї умови на розвиток здоров'язбережувальної компетентності загалом.

Перспективними напрямками подальших наукових пошуків вбачаємо: дослідження проблеми розвитку здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах магістратури, у системі підвищення кваліфікації, у процесі самонавчання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ З ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях України

1. Борисенко В. Сутність і структура здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей. *Фізико-математична освіта*. 2018. Вип. 1(15). Ч. 3. С. 22-26.
2. Козерук Ю., Борисенко В. та ін. Методи контролю в процесі занять фізичними вправами. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми, 2019. № 5(89). С. 95-104.
3. Борисенко В.В., Козерук Ю.В., Нестеров О.С. Технологія розвитку спеціальних рухових якостей студентів у навчанні волейболу. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка*. Чернігів, 2019. Вип. 4(160). С. 134-138.

4. Борисенко В. Модель формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти. *Педагогіка та психологія*. 2019. Вип. 61. С. 12-21.

5. Борисенко В.В., Денисовець А.П. Стан здоров'я і мотивація до здоров'язбережувальної діяльності студентів технічних спеціальностей. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 70, Т. 1. С. 163-166.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав

6. Borysenko V.V. Formation of health- preserving competence of students of technical specialties in conditions of non-formal education. *International Scientific Journal «Future Science: Youth Innovations Digest»*. 2019. Volume 3, Issue 3. P. 11-14.

7. Oleksandr Pechko, Julia Kozeluk, Volodymyr Borysenko, Kyrylo Kozeluk. Motor activity as a factor in forming a student's health culture. *Medzinárodný nekonferenčný zborník: Vzdelávanie a spoločnosť IV*. Prešovská univerzita v Prešove, 2019. P. 181-187. URL:<http://www.pulib.sk/web/pdf/web/viewer.html?file=/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova13/subor/Zbornik2.pdf>

Опубліковані праці апробаційного характеру

8. Борисенко В.В. Проблеми розвитку координаційних якостей студентів. *Особливості викладання дисципліни фізичне виховання у ЗВО в сучасних умовах* : матеріали круглого столу (м. Вінниця, 24 січня 2019 р.). Вінниця, 2019. С. 12.

9. Борисенко В.В., Козерук Ю.В., Козерук К.В. Морфофункціональні зміни в організмі й закономірності розвитку рухових якостей в студентському віці. *Педагогіка здоров'я* : збірник наукових праць IX Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Чернігів, 27-28 вересня 2019 р.). Чернігів, 2019. С. 339-341.

10. Борисенко В.В., Козерук Ю.В. Волейбол у системі фізичного виховання студентів закладів вищої освіти. *Актуальні проблеми розвитку традиційних і східних єдиноборств* : зб. наук. праць «АЮГОΣ» з матеріалами XIII міжнародної наук.-метод. конференції (м. Харків, 1 листопада 2019 р.). Харків, 2019. С. 60-65.

11. Борисенко В.В. Про результати констатувального етапу педагогічного експерименту з формування здоров'язбережувальної компетентності. *Економіка, управління, освіта і наука: трансфер теорії і практики в умовах цифрової глобалізації* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Мелітополь, 14-15 січня 2020 р.). Мелітополь, 2020. С. 136.

12. Борисенко В.В. Про неформальну освіту засобами фізичного виховання для формування здоров'язбережувальної компетентності. *Діджиталізація в Україні: інновації в освіті, науці, бізнесі*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Бердянськ, 16-18 вересня 2019 р.). Бердянськ, 2019. С. 106.

13. Борисенко В.В. Стан розробленості проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності у студентів технічних спеціальностей. *Україна майбутнього: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку* :

матеріали міжнародного науково-практичного форуму (м. Суми, 13-15 вересня 2019 р.). Суми, 2019. С. 118-119.

АНОТАЦІЇ

Борисенко В.В. Формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка. – Суми, 2020.

Дисертаційне дослідження присвячене проблемі формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання. Схарактеризовано сутність і структуру категорії «здоров'язбережувальна компетентність студентів технічних спеціальностей», надано тлумачення категорії «формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання». Розроблена та теоретично обґрунтована модель формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання, що базується на низці загальнодидактичних принципів, специфічних принципів формування базових компетентностей з основ здоров'язбереження та неформальної фізкультурної освіти. Розроблено діагностичний інструментарій. Проведено статистичний аналіз ефективності моделі, за яким встановлено позитивну статистично значущу динаміку сформованості компонентів здоров'язбережувальної компетентності.

Ключові слова: здоров'язбережувальна компетентність; формування здоров'язбережувальної компетентності; студенти технічних спеціальностей; неформальна освіта; засоби фізичного виховання; професійна підготовка; модель.

Борисенко В.В. Формирование здоровье сберегающей компетентности студентов технических специальностей в условиях неформального образования средствами физического воспитания. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук (доктора философии) по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Сумской государственной педагогический университет имени А.С. Макаренко. – Сумы, 2020.

Диссертационное исследование посвящено проблеме формирования здоровье сберегающей компетентности студентов технических специальностей в условиях неформального образования средствами физического воспитания. Охарактеризована сущность и структура здоровье сберегающей

компетентности студентов технических специальностей, предоставлено толкование понятия «формирование здоровьесберегающей компетентности студентов технических специальностей в условиях неформального образования средствами физического воспитания». Разработана и теоретически обоснована соответствующая модель ее формирования, основанная на ряде общедидактических принципов, специфических принципов формирования базовых компетенций по основам здоровьесбережения и неформального физкультурного образования. Разработан диагностический инструментарий. Проведен статистический анализ эффективности модели, по которому установлена положительная статистически значимая динамика сформированности компонентов здоровьесберегающей компетентности.

Ключевые слова: здоровьесберегающая компетентность; формирование здоровьесберегающей компетентности; студенты технических специальностей; неформальное образование; средства физического воспитания; профессиональная подготовка; модель.

Borysenko V.V. Formation of health-preserving competence of students of technical specialties in conditions of non-formal education by means of physical education. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The thesis on competition of a scientific degree of for candidate of pedagogical sciences (PhD) on a specialty 13.00.04 – theory and methods of professional education. – Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko. – Sumy, 2020.

The dissertation research is devoted to the problem of formation of health-preserving competence of students of technical specialties in conditions of non-formal education by means of physical education.

The dissertation reveals the relevance of the formation of competence in the field of health care due to a number of contradictions between:

- social demand for specialists in technical specialties capable of carrying out professional activities on the basis of health care, and the insufficient level of formation of health-preserving competence in them in the conditions of higher education institutions;
- the integral potential of non-formal education and means of physical education for the development of health competence of specialists in general and leveling at the level of higher education institutions of their possible impact on the formation of health competence of students of technical specialties;
- the objective need for the formation of health competence of students of technical specialties and the lack of a scientifically sound model that provides this process in the context of non-formal education through physical education.

The dissertation describes the essence and structure of health-preserving competence of students of technical specialties (integral dynamic quality of personality, which is manifested in motivation, needs and values of a healthy lifestyle, knowledge about health and its components, ways and methods of its preservation, strengthening and recovery, ability to regulate professional activity taking into account possible harmful influences on own health and health of

environment, and also reflection in relation to implementation of professional activity and own health preservation), "Non-formal education by means of physical education" (non-standardized and informal educational activity, which involves the use of various means of physical education for the development of knowledge, skills and abilities in a particular field), "formation of health competence of technical students in non-formal education by means of physical education" (specially organized and competence-oriented process, which is based on the combination of non-formal education with the means of physical education and results in a positive dynamics of the levels of health competence of students of technical specialties)

The dissertation contains:

- Model of formation of health-preserving competence of students of technical specialties in the conditions of non-formal education by means of physical education, which is based on the set of general didactic principles (scientific; systematic and consistent; accessibility; connection of learning with life; consciousness and activity; clarity; strength of acquisition of knowledge, skills and abilities; individual approach) and specific principles (formation of basic competencies on the basics of health care (humanistic orientation, conscious perspective, focus on independent work, integration of learning, interactivity, initiative, self-regulation, building an individual health system), informal physical education (axiological, construction of physical culture, ergonomic, reduction, focus on the formation of efficiency and health of the specialist), provides for the deepening of the content of professional training of future specialists in technical specialties on health issues through forms (physical education breaks, outdoor activities, classes in production conditions, popular science lectures, sports sections, mass physical culture and sports events, scientific and practical conferences, student competitions and intellectual competitions, tourist trips, sports flash mobs), methods (creation of a situation of interest, project methods, conversations), means (individual tasks, videos, DE motivators, plot tasks) of non-formal education and means of physical education (sets of exercises, health diaries), digital health technologies);

- Diagnostic tools for assessing the levels (low, medium, high) of the formation of health competence of students of technical specialties, which contains criteria (motivational, cognitive, practical, reflective) and indicators (motivation for a healthy lifestyle, non-special physical education), health skills, reflection) with an appropriate set of diagnostic techniques;

- Forms, methods and means of non-formal education for the formation of health competence through physical education.

The practical significance of the obtained results lies in the development of educational and methodological support for sectional volleyball classes (work program, materials for knowledge control, tasks for independent work and individual tasks), plans-summaries of mass physical culture and health activities.

Key words: health-saving competence; the formation of health-saving competence; students of technical specialties; non-formal education; means of physical education; professional training; model.